

Athro Prifysgol or Unol Daleithiau a wnaed yn Fardd: Rhoi 'Mormoniaid' ar y map diwylliadol

Dawn Morgan

Ar Ddydd Gwener y 10fed o Awst 2018, Emeritws Athro Ronald D. Dennis o Brifysgol Brigham Young yn Provo, Utah, US, ai sefydlwyd i'r 'Cylch Barddol' yn yr Eisteddfod Genedlaethol yng Nghaerdydd. Dyfodd yn aelod o Orsedd y Beirdd sydd yn anrhydedd a roddwyd i'r rhai a gyfranodd yn arwyddocaol i'r iaith, llenyddiaith a diwylliant Cymru. Dysgaediaith neilltuol Dr Dennis oedd Portugeese, felly roedd y cyswllt ddim yn amlwg, y mae o natur personol ac nid o un proffesiynol.

Pan yn gweithio ar ei hanes teuluol llawer blwyddyn yn ol, daeth Dr Dennis ar draws pamffled ysgrifennwyd gan ei hen hen ddatcu Capten Dan Jones yn cefnogi Ffydd y 'Mormoniaid' (Eglwys Iesu Grist, Saint y Dyddiau Diwethaf). Bu Dan Jones ei enu ger Halkyn, Gogledd Cymru. Fe ymfudodd i America ac yno cafodd ei drosi i Eglwys Iesu Grist, Saint y Dyddiau Diwethaf yn 1843, pan yn gweithio fel Capten ar agerlong ar yr afon Mississippi. Fe ddychwelodd i'w wlad genedigol Cymru yn 1845 a daeth yn genhadwr enwog ag ysgrifennwr toreithiog yn amddiffyn y ffydd. Pan ddychwelodd i America yn 1849 fe aeth a 300 o aelodau Cymraeg gyda fe, a gadawodd aelodau o'r eglwys o dros 1000 yn Nghymru. Daeth y cenhadon 'Mormonaidd' cyntaf i Gymru yn 1840 felly bu hwn yn dwf arwyddocaol. Fe welodd lwyddiant cyffelyb pan ddychwelodd i Gymru fel cenhadwr yn 1852. Mae amcangyfri fod rhwng pump a wyth mil aelodau o Saint y Dyddiau Diwethaf wedi gadael Cymru drwy y 19fed ganrif, gyda llawer o gymdaethasau yn Utah ac Idaho yn dangos trwy y cyfenwau Cymraeg sydd yn dal yn fyw yno.

Fe ddysgodd Dr Dennis Gymraeg iddo gael cyfieithu y pamffled a ysgrifennwyd gan Dan Jones ac i bellach ddilyn ei ymchwil.

Dros y pedwar deg mlynedd diwethaf mae hyn wedi arwain i gyhoeddi 14 lyfrau, a gwefan <http://welshmormon.byu.edu>

Ble mae gwybodaeth am yr ymfydwyd cynnar, eu hanes ag ysgrifeniadau personol, wedi eu darparu gan eu disgennyddion. Mae ei waith yn cynnwys cyfiethadau o'r 19fed ganrif cyhoeddiadau Cymraeg, yn cynnwys amryw gyfrol o Utgorn Seion, cyhoeddiad wythnosol wedi ei syfydlu gan Dan Jones ac wedi ei gyhoeddi yn Merthyr Tydfil ag Abertawe. Mae Dr Dennis yn ddiymwad yr hanesydd blaenol o'r Saint y Dyddiau Diwethaf Cymraeg y 19fed ganrif, ac wedi agor mynediad i'r byd o hanes cynnar yr Eglwys i ysgolheigion a hanesyddion teuluol hefyd. Cafodd ei syfydlu fel Bardd yr Orsedd fel adnabyddiaeth o'i gyfranniad i ddiwylliant Cymraeg gan ddiogelu yr agwedd bwysig hwn o hanes y pedwerydd ar bymtheg ganrif yng Nghymru.